

UNIVERZITET U NIŠU
FAKULTET ZAŠTITE NA RADU

Dr PREDRAG M.I. DIMITRIJEVIĆ
Mr SLAVICA M. ZDRAVKOVIĆ - MILOŠEVIĆ

**PRAKTIKUM
EKSPERIMENTALNIH
VEŽBI IZ FIZIKE**

ZA STUDENTE FAKULTETA ZAŠTITE NA RADU

NIŠ, 2006.

Dr Predrag M.I. Dimitrijević
Mr Slavica M. Zdravković - Milošević

PRAKTIKUM EKSPERIMENTALNIH VEŽBI IZ FIZIKE

Izdavač:
Fakultet zaštite na radu - Niš
Univerzitet u Nišu

Recenzenti:
Dr Miodrag Radović, redovni profesor Prirodno-matematičkog
fakulteta u Nišu
Dr Ivan Mančev, redovni profesor Prirodno-matematičkog fakulteta
u Nišu

Za izdavača:
Prof. Dr Dragan Spasić, dekan

*Odlukom Nastavno - naučnog veća Fakulteta zaštite na radu u Nišu,
03-425/3 od 21.9.2006.godine rukopis je odobren za štampu kao uni-
verzitetški pomoćni udžbenik za studente Fakulteta zaštite na radu u Nišu.*

Grafika i kompjuterski slog u $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ -u:
Dr Predrag Dimitrijević

Štampa: SVEN Niš

Tiraž: 300 primeraka

ISBN: 86-80261-71-8

SADRŽAJ

PREDGOVOR	iii
SADRŽAJ	iii

I UVOD

1. FIZIČKE VELIČINE I JEDINICE	3
1.1 MERENJE FIZIČKIH VELIČINA	3
1.2 MEDJUNARODNI SISTEM JEDINICA	4
1.3 DIMENZIJE FIZIČKIH VELIČINA	8
2. OSNOVE TEORIJE GREŠAKA	11
2.1 POJAM I VRSTE GREŠAKA	11
2.1.1 Grube greške	12
2.1.2 Sistematske greške	12
2.1.3 Slučajne greške	13
2.2 OBRADA REZULTATA MERENJA	14
2.2.1 Direktno merenje	16
2.2.2 Indirektno merenje	21
2.2.3 Zaokruživanje eksperimentalne greške merenja	25
2.3 PRIKAZIVANJE REZULTATA	27
2.3.1 Tabelačno prikazivane rezultata merenja	27

2.3.2 Grafičko prikazivanje rezultata merenja.....	28
2.3.3 Prikazivanje rezultata pomoću histograma.....	36

II EKSPERIMENTALNE VEŽBE

MEHANIKA

3. MERENJE DIMENZIJA TELA	39
3.1 MERENJE DUŽINE NONIJUSOM	39
3.2 MERENJE DUŽINE MIKROMETARSKIM ZAVRTNJEM	46
3.3 MERENJE MALIH DEBLJINA I POLUPREČNIKA.....	40
KRIVINA SFEROMETROM.....	52
4. MASA I GUSTINA TELA	59
4.1 MERENJE MASE	59
4.1.1 Metode merenja mase	65
4.2 MERENJE GUSTINE ČVSTIH I TEČNIH TELA.....	68
4.2 Metode merenja gustine čvrstih i tečnih tela.....	68
5. UBRZANJE ZEMLJINE TEŽE	81
5.1 PERIODIČNO KRETANJE.....	81
5.2 HARMONIJSKE OSCILACIJE	82
5.2.1 Harmonijsko oscilovanje klatna	83
5.3 MERENJE UBRZANJA ZEMLJINE TEŽE	85
6. ELASTIČNOST.....	91
6.1 OSNOVNE VELIČINE MEHANIKE ELASTIČNIH TELA	92
6.2 VRSTE ELASTIČNIH DEFORMACIJA TELA	93
6.2.1 Elastične deformacije istežanja	94
6.2.2 Elastične deformacije smicanja	95
6.3 ODREDJIVANJE MODULA TORZIJE ŽICE.....	97
7. OSOBINE TEČNOSTI: POVRŠINSKI NAPON I VISKOZNOST	105

7.1 POVRŠINSKI NAPON	105
7.1.1 Odredjivanje koeficijenta površinskog napona γ metodom otkidanja	108
7.2 TRENJE U FLUIDIMA. VISKOZNOST	11
7.2.1 Odredjivanje koeficijenta viskoznosti η Stoksovom metodom	116
8. OSCILACIJE I ZVUK	121
8.1 FIZIČKE KARAKTERISTIKE ZVUČNIH TALASA	122
8.1.1 Zvučni izvori	122
8.1.2 Brzina zvuka	127
8.1.3 Prostiranje zvučnih talasa	128
8.2 ODREDJIVANJE BRZINE ZVUKA POMOĆU KVINKEOVE CEVI	130

TERMOFIZIKA

9. TOPLOTA	141
9.1 ODREDJIVANJE SPECIFIČNOG TOPLOTNOG KAPACITETA ČVRSTIH I TEČNIH TELA	143
10 PROVERA GASNIH ZAKONA	151
10.1 EMPIRIJSKI GASNI ZAKONI	152
10.1.1 Izotermiski proces. Bojl - Mariotov zakon	152
10.1.2 Izobarni proces. Gej - Lisakov zakon	152
10.1.3 Izohorni proces. Šarlov zakon	153
10.2 EKSPERIMENTALNO PROVERAVANJE GASNIH ZAKONA	155
10.2.1 Proveravanje Bojl - Mariotovog zakona	155
10.2.2 Proveravanje Gej - Lisakovog zakona	160

ELEKTRICITET

11. JEDNOSMERNI ELEKTRIČNA STRUJA	165
11.1 EKSPERIMENTALNO PROVERAVANJE OMOVOG	

ZAKONA	168
11.2 MERENJE ELEKTRIČNOG OTPORA	
VITSTONOVIM (WHEATSTON) MOSTOM	174

OPTIKA

12. OPTIČKA SOČIVA	187
12.1 PRELAMANJE NA SFERNIM POVRŠINAMA.....	188
12.2 JEDNAČINA OPTIČKOG SOČIVA	191
12.3 METODE ZA ODREĐIVANJE ŽIŽNE DALJINE	
SABIRNIH SOČIVA	195
12.2.1 Direktna metoda	195
12.2.2 Beselova metoda	200
12.3 ODREĐIVANJE ŽIŽNE DALJINE	
RASIPNIH SOČIVA	203

NUKLEARNA FIZIKA

13. RADIOAKTIVNOST	207
13.1 ZAKON RADIOAKTIVNOG RASPADA	207
13.2 VRSTE RADIOAKTIVNOG RASPADA	211
13.2.1 Alfa raspad	211
13.2.2 Beta raspad	212
13.2.3 Gama-zračenje	214
13.3 INTERAKCIJA RADIOAKTIVNOG ZRAČENJA	
SA SUPSTANCIJOM	215
13.3.1 Zakon apsorpcije γ zračenja	216
13.4 MERENJE KOEFICIJENTA APSORPCIJE GAMA	
ZRAČENJA	218

III PRILOG - TABELE

14. TABELE	227
15. LITERATURA	243